

Obr. 44. Čechy pod Kosířem. Relikt chaty z časně slovanského nebo starohradištního období. Foto P. Fojtík.

Fig. 44. Čechy pod Kosířem. Relict of an Early Slavic or Old Hillfort period dwelling. Photo by P. Fojtík.

V jednom případě jde o relikť erozí značně poznamenané chaty s kamenným otopným zařízením, kterou lze na základě nepočetného souboru keramiky zařadit nejspíše do časně slovanského období (s keramikou tzv. pražského typu) nebo do období starohradištního, tj. rámcově do 2. poloviny 6. století až 8. století (obr. 44). Jedná se o velmi důležitý poznatek, a to nejen v rámci „mikroregionu Velkého Kosíře“ (cf. např. Přichystal 2009, 159–160), ale i širší oblasti Prostějovska (cf. např. Fojtík 2012, 275–281), neboť i zde máme podobných dokladů souvisejících s počátky slovanského osídlení dosud jen velmi málo.

Literatura

Fojtík, P. 2012: *Slované na Prostějovsku ve světle hrobů a pohřebišť* [online]. Rkp. rigorózní práce. Univerzity Pardubice. Filozofická fakulta. Uloženo: Digitální knihovna Univerzity Pardubice [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/49557>.

Fojtík, P. 2024: Čechy pod Kosířem (okr. Prostějov). *Přehled výzkumů* 65(1), 224.

Přichystal, M. 2009: Pravěké a raně středověké osídlení Velkého Kosíře. *Přírodovědné studie Muzea Prostějovska* 10–11, 137–169.

Summary

From March to May 2023, a rescue archaeological excavation conducted in Čechy pod Kosířem (Prostějov District), in the area locally known as ‘Pod Hřbitovem’, uncovered remains of a dwelling with a stone oven, though it had been significantly affected by erosion. Based on a small pottery assemblage, the dwelling can be dated to the Early Slavic culture with Prague-type pottery, or to the Old Hillfort period, i.e. roughly from the second half of the 6th century to the 8th century (Fig. 44). This discovery significantly expands the previously limited number of Early Slavic sites in the Prostějov region.

Pavel Fojtík

Dětkovice (k. ú. Dětkovice u Prostějova, okr. Prostějov)

„Za Zahradama“, parc. č. 336/1.

Středohradištní období (RS3), mladohradištní období (RS4).

Pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu:

Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK: -560966.24, -1139823.94

Při severním okraji obce Dětkovice, okr. Prostějov, protíná silnice vedoucí od nedalekých Určic polohu s pomístním názvem „Za Zahradama“. Právě v tomto prostoru odkryl již v roce 1899 archeolog I. L. Červinka první kostrové hroby poukazující na existenci raně středověkého pohřebiště. Místo bylo archeologicky „znovuobjeveno“ v roce 2000 a mezi léty 2009 a 2013 zde prostějovské pracoviště Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., realizovalo sérii záchranných odkryvů, které zdokumentovaly celkem 134 hrobů se 131 kostrovými pohřby náležejícími do průběhu celého 11. století, tj. do tzv. mladší doby hradištní (cf. Jungerová et al. 2016, 254, obr. 1; 256, tab. 1). Počtem odkrytých hrobů se dětkovické pohřebiště řadí mezi největší dosud zkoumané venkovské nekropole mladohradištního období na Moravě, a i v jejich kontextu upoutá nezvykle početnou kolekcí nálezů – stříbrných mincí českých, moravských a uherských, dále šperků z kovů, ale např. i polodrahokamových korálů, jmenovitě z křišťálu, ametystu či karneolu (přehledně Fojtík 2012, 69–73).

V červnu až září 2023 byly realizovány přípravné práce související s plánovanou výstavbou dalšího rodinného domu,

Obr. 45. Dětkovice. Kostrový hrob č. 3/2023 s dokladem pohřebních nosítek. Foto P. Fojtík.

Fig. 45. Dětkovice. Inhumation grave 3/2023 with burial biers. Photo by P. Fojtík.

spočívající nejprve v prodloužení vodovodu a kanalizace a následně zejména ve skryvce ornice v ploše stavby. S předstihem realizovaný záchranný archeologický výzkum přinesl, v souladu s očekáváním, objev dalších 10 hrobů. Již při zahájení odkryvu však bylo zřejmé, že značná hloubka hrobových jam není v souladu s obvykle mělkými hroby mladohradištními, což následně potvrdil i nálezy dvou keramických nádob uložených v nohách zemřelého (hrob č. 2/2023). Jiný hrob (č. 3/2023)

Obr. 46. Dětkovice. Dětský kostrový hrob č. 7/2023. Foto P. Fojtík.

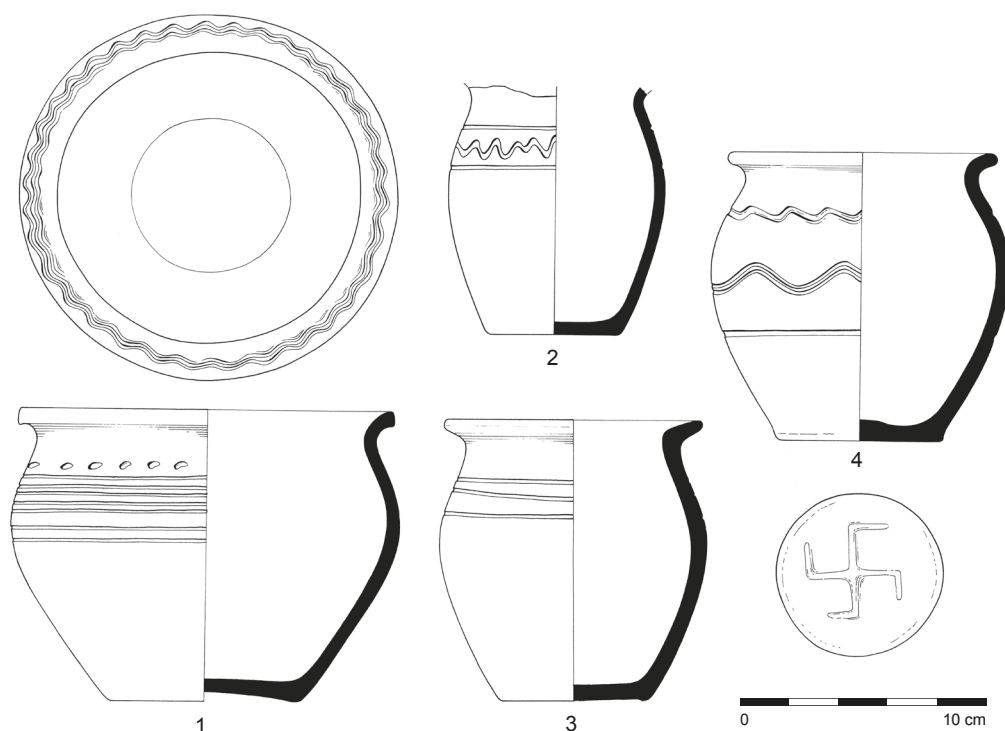
Fig. 46. Dětkovice. Child inhumation grave 7/2023. Photo by P. Fojtík.

byl sice bez nálezů, poskytl ale velmi zajímavou terénní situaci v podobě negativu pohřebních nosítek, tzv. „már“ neboli „lůžka mrtvého“ (obr. 45). Tyto se zřetelně odlišovaly od okolního zasypu, což umožnilo zachytit jejich původní tvar, a to včetně polohy podstavných nožek, které se otiskly do jinak intaktního podloží hrobové jámy – odkrytá situace tak připomněla obdobné zjištění z hrobu č. 25/2005 na středohradištním pohřebišti v nedalekém Prostějově – ulice Okružní (Fojtík, Šmíd 2008, 41–42, tab. 24, 78; Fojtík 2008, 32, obr. 12). Pohřební nosítka byla zaznamenána i v jiném zkoumaném hrobě (č. 8/2023), sloužícím za místo posledního odpočinku ženě vybavené nejen keramickou nádobou, ale i železným nožem, a především drobnými železnými náušnicemi ležícími při lebce, a to v oblasti kostí spánkových. Ve výplni tohoto ženského hrobu byly navíc lokalizovány drobné kosti náležející lidskému plodu nebo novorozenci. Ostatní hroby (např. dětský hrob č. 7/2023; obr. 46) poskytly jen skelety pohřbených, uložených v obvyklé natažené poloze na zádech, s nohama směrem k východu a hlavou k západu, tedy v souladu s křesťanskými zvyklostmi.

Aktuální záchranný archeologický výzkum bezpochyby zasáhl nejstarší část výše zmíněné dětkovické raně středověké nekropole, kterou můžeme časově klást zřejmě do průběhu 10. století. Jedná se tak o velmi cenný doklad pohřbívání v době po zániku velkomoravských center na straně jedné a začleněním Moravy do rámce přemyslovského státu někdy v prvních desetiletích 11. století na straně druhé. Oprávněně tak můžeme hovořit o památkách z doby „nejtemnějšího úseku moravských dějin“, kdy o Moravě postrádáme věrohodnějších a ucelenějších písemných zpráv. Lze očekávat, že započaté podrobné vyhodnocení lokality, včetně moderních přírodovědných (např. antropologických a genetických) analýz, nám napomůže osvětlit situaci na střední Moravě v povelkomoravském období.

Literatura

Fojtík, P. 2008: *Slovanské osídlení Prostějovska ve světle hrobů a pohřebišť*. Archeologické památky střední Moravy 16. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc.

Obr. 47. Dětkovice. Keramické nádoby vyzvednuté z prozkoumaných hrobů. Kresba J. Molčíkové.

Fig. 47. Dětkovice. Ceramic vessels recovered from the excavated graves. Drawing by J. Molčíková.

Fojtík, P. 2012: *Slované na Prostějovsku ve světle hrobů a pohřebišť* [online]. Rkp. rigorózní práce. Univerzita Pardubice. Filozofická fakulta. Uloženo: Digitální knihovna Univerzity Pardubice [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: <https://dk.upce.cz/handle/10195/49557>.

Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: *Slovanské hroby a pohřebiště na Prostějovsku*. Pravěk, Supplementum 18. Brno: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Jungerová, J., Králík, M., Fojtík, P., Urbanová, P. 2016: Základní antropologická analýza kosterních pozůstatků z mladohradištního pohřebiště v Dětkovicích – Za zahradama (okr. Prostějov). *Pravěk. Nová řada* 24, 253–264.

Summary

From June to September 2023, ten additional inhumation graves (Fig. 45–47) were excavated at the well-known early medieval burial site in 'Za Zahradama' field near Dětkovice (Dětkovice u Prostějova cadastral area, Prostějov District). These graves represent the oldest part of the cemetery, dating back to the 10th century. Particularly noteworthy are two of the graves, containing remains of burial biers.

Pavel Fojtík

Dlouhá Loučka (k. ú. Dolní Dlouhá Loučka, okr. Olomouc)

„U Lesíka“.

Středohradištní období (RS3). Železářský areál. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.7987778N, 17.1617500E

V roce 2023 získalo Vlastivědné muzeum v Olomouci od p. Flášara kolekci nálezů sestávající z fragmentů železné rudy, strusky a mazanice. Nálezy pocházejí z jižního okraje katastrálního území obce Dlouhá Loučka, z trati „U Lesíka“ na hřbetu Zlaté návrší. Zdejší terén je mírně zvlněný a nejvyšší z pahorků má nadmořskou výšku 260 m. Výraznější koncentrace zmíněných nálezů byla zjištěna na jeho východní straně.

Lokalitu na počátku 60. let 20. století krátce zmínil K. Ludikovský. V té době zde byl proveden povrchový průzkum a početná kolekce keramických zlomků byla předběžně datována do doby hradištní (Ludikovský 1961, 55). Na přelomu tisíciletí v těchto místech V. Tilšar našel další kolekci železářských strusek. Později byla keramika získaná K. Ludikovským zařazena do závěru 9. až 1. poloviny 10. století (Šlězár 2013, 49; Hlubek, Šlězár 2014, 590, 601).

Nově shromážděný materiál z předmetné lokality je reprezentován 25 kusy mazanice, 20 kusy železné rudy a 80 kusy strusky. Mazanice se dochovala v různých velikostech, a to v rozmezí od 3,7 × 5 cm do 16 × 19 cm. Morfologicky převládají různé hrudky cihlové barvy, jen ojediněle jsou přepálené do hnědočerna. Naproti tomu u nalezené strusky převládají amorfní tvary, přičemž se vyskytují jak malé, tak i větší kusy o hmotnosti od 22 g do 247 g. Vyzvednutou železnou rudu lze ztotožnit s hematitovou rudou typu Lahn-Dill. Ta se na Uničovsku vyskytuje zcela běžně, jako součást vrbského pruhu železných rud (např. Pleiner 1958, 213–214; Hlubek, Šlězár 2014, 598–599). Její těžba probíhala ještě v 19. století a výjimečně i v průběhu 1. poloviny 20. století.

Je nepochybné, a získaný materiál to dokládá, že v okolí Zlatého návrší byla provozována železářská výroba. Nasbírané kusy

mazanice naznačují narušení výrobních nebo sídlištních objektů na lokalitě. Na základě dřívějších keramických nálezů je možno s výhradou připustit, že tento výrobní areál fungoval na konci 9. až v průběhu 1. poloviny 10. století.

Literatura

Hlubek, L., Šlězár, P. 2014: Doklady zpracování železa v raném středověku na území Uničovska a Litovelska. *Archaeologia historica* 39(2), 583–607.

Ludikovský, K. 1961: Staroslovanské železářské pece v Žerotíně u Šternberka. In: R. Tichý (uspoř.): *Sborník Československé společnosti archeologické při ČSAV 1. K počtě 75. narozenin akademika Jana Eisnera*. Brno: Krajské nakladatelství v Brně, 48–57.

Pleiner, R. 1958: *Základy slovanského železářského hutnictví v českých zemích. Vývoj přímé výroby železa z rud od doby halštatské do 12. věku*. Monumenta archaeologica VI. Praha: Československá akademie věd.

Šlězár, R. 2013: Období raného středověku (30. léta 6. století – 1213). In: K. Konečný (ed.): *Uničov. Historie moravského města*. Uničov: Město Uničov, 45–51.

Summary

In 2023, the Regional Museum in Olomouc acquired an assemblage of daub, Lahn-Dill type iron ore and slag from 'U Lesíka' field near Dlouhá Loučka (Dolní Dlouhá Loučka cadastral area, Olomouc District). The finds strongly suggest the iron production in the area. Based on pottery found in the 1950s, these new finds can likely be dated from the late 9th to early 10th centuries.

Lukáš Hlubek

Drahanovice (k. ú. Střížov, okr. Olomouc)

Střížov; č. p. 101, parc. č. 67/2.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Náhodný zásah/nález. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84: 49.5850350N, 17.0551547E

V roce 2018 vykopal p. Váňa na pozemku domu č. p. 101 ve Střížově kolekci středověké a rané novověké keramiky. Na počátku roku 2023 předal tento soubor do Vlastivědného muzea v Olomouci. Dům č. p. 101 se nachází přibližně uprostřed Střížova. Dnešní obec se rozkládá na východním úpatí Bouzovské vrchoviny. Nadmořská výška klesá od západního konce k východnímu z 287 m ke 263 m. Hlavní osu Střížova tvoří silnice spojující Střížov se sousedními Drahanovicemi.

V předané kolekci nálezů jsou nepočetné zastoupeny zlomky středověké stolní a kuchyňské keramiky (obr. 48: 11, 14) a dva masivní okrajové zlomky zásobnic (obr. 48: 12). Hrnčinu reprezentuje bílé krupičkovité zboží a keramika v odstínech šedé barvy. Předběžně lze tento materiál klást do 14.–15. století.

Podstatná část celého souboru je tvořena novověkou keramikou, z chronologického hlediska náležející do rozmezí od 16. do 19./20. století. Nejmladší složku představují výrobky z porcelánu (obr. 48: 8) a fragment kameninové láhve na minerální vodu. Většina fragmentů stolní a kuchyňské keramiky je zpravidla opatřena vnitřní hnědou a zelenou glazurou (obr. 48: 1, 2) a v mnohem menším počtu registrujeme malované zboží (obr. 48: 9). Přítomna je rovněž typická zakuřovaná hrnčina (obr. 48: 3). V materiálu spolehlivě datovatelném do raného novověku je možno rozeznat zlomky hrnců (obr. 48: 1–6), pánví (obr. 48: 7), mís či talířů (obr. 48: 9) a poklic (obr. 48: 13). Celý